

Víme, co si o nás Američané myslí?

Jana Krblichová

Bakalářskou esej nazvanou *Pohled českých studentů na občany USA* jsem psala v první polovině roku 1999. Mým cílem nebylo reprezentativní výběrové šetření, nýbrž zachycení a srovnání názorové hladiny na třech pražských, studijně odlišně orientovaných středních školách: obchodní akademii, středním odborném učilišti obchodním a středním odborném učilišti společného stravování.¹

Vlastní empirický výzkum jsem provedla dotazníkovým šetřením v období od března 1998 do ledna 1999 na každé ze škol vždy u studentů dvou paralelních 1. a 3. ročníků. V šesti třídách jsem získala celkem 118 vyplněných dotazníků. Dotazník obsahoval celkem 28 otázek otevřených, uzavřených i polootevřených.²

Z analýzy získaných dat vyplývá, že téměř 40 % dotázaných studentů se s občany USA žijícími v ČR poznalo, převážná většina ví, kde je lze v Praze najít. Celkově si uvědomují také důvody jejich příchodu do ČR. S pojmem Američan si nejčastěji spojují občana či obyvatele USA, určitý životní styl a také množství stereotypních představ – představ pozitivních, negativních i neutrálních. Američana dotázaní definují jako obyvatele USA, toho kdo mluví anglicky a je z Ameriky, člověka s určitým životním stylem, cizince. Přítomnost občanů USA v ČR většině studentů nevádí a velká část ji také vítá. Z mnoha odpovědí je patrné, že dotázaní si uvědomují odlišnosti občanů USA a tyto odlišnosti nevnímají pouze jako negativní. Názory dotázaných mladých lidí jsou však často podloženy nikoli vlastní zkušeností, ale vytvořeny – zejména u představ hraničících s naivitou – vlivem médií.

¹ Jednotlivé školy jsou umístěny: obchodní akademie v Praze 1, střední odborné učiliště obchodní v Praze 2 a střední odborné učiliště společného stravování v Praze 10.

² V bakalářské eseji jsem vyhodnotila 17 otázek.

Přes určité vyjádřené obavy z působení *Američanů* v ČR (kriminalita, hospodářský a jazykový vliv) byla většina respondentů k občanům USA vstřícná, tolerantní i otevřená k jejich dalšímu poznávání. Pouze někteří vyjádřili svůj nezájem. Mezi studenty jednotlivých škol jsem neprokázala výrazné postojoyé rozdíly.

V rámci širě koncipovaného výzkumu jsem položila i sebereflexivní otázku *Jak si představujete pohled Američanů na Čechy a českou společnost*. Odpovědi vypověděly nejen o tom, jakou mají mladí Češi (reprezentovaní dotázanými studenty) představu o Američanech, respektive o občanech USA, ale hlavně o tom, jakou mají představu o sobě samých.

Představy dotázaných studentů jsem rozdělila do pěti tematických kategorií.

1) Nepříliš četně byla zastoupena sobě lichotící představa, že občané USA mají na Čechy a českou společnost **kladný názor**. V těchto případech studenti zdůrazňovali že: „*mají nás celkem rádi*“, „*velice se jim tu líbí*“, „*že máme veliké kulturní památky, které se jim líbí*“, že „*oceňují zemi s bohatou minulostí*“, že někteří mají „*k nám obdiv*“, „*úctu*“, „*dobrý*“, „*kladný vztah*“, myslí si, „*že jsme vtipní*“, „*pohostinní*“, „*společensťí*“. Je možné, že zde dokonce význam některých skutečností studenti přecenili (například názor, že na nás Američané oceňují, že jsme „*vtipní*“, „*pohostinní*“, „*společensťí*“, může být spíše výsledkem mýtu o našich „*širokých slovanských duších*“). Rovněž zřejmě nadhodnotili význam našich kulturních památek a bohaté minulosti vzhledem k Američanům. Výroky však vypovídají o tom, že si studenti uvědomují, v jakých oblastech jsme od USA odlišní a co můžeme jako ČR Američanům nabídnout. Názory, že pohled Američanů na ČR a českou společnost je „*kladný*“, „*dobrý*“, přičítám tomu, že někteří respondenti mají s Američany dobré osobní zkušenosti a domnívají se tedy, že tyto dobré zkušenosti jsou vzájemné.

2) Nejčteněji byly ovšem zastoupeny výroky, které vyjadřovaly přesvědčení o **záporném pohledu** občanů USA na Čechy a českou společnost. Často se respondenti k otázce vyjádřili ze socio-ekonomického hlediska. Domnívali se, že Američané nás považují za „*nevyspělou*“, „*zaostalou*“, „*primitivní*“ zemi, která „*je na úrovni zemi třetího světa*“, za společnost „*nevyspělou*“, za „*burany*“, „*za zvláštní lidi*“. Celkem reálně zaznamenali postoj Američanů, že „*se často bojíme říct svůj názor, nebo ho nemáme*“. Někteří studenti dokonce vyjádřili přesvědčení, že pohled Američanů na Čechy je

„jako pohled Čechů na Rusy – litují nás, že se nikdy nedostaneme na americkou úroveň“, „... myslí, že jsme chudí“.

Jiní studenti naopak formulovali svoji vizi kritického postoje Američanů z geograficko-politického hlediska. V tomto pohledu jsme podle výroků studentů pro Američany „*východní blok – ještě pořád, další Rusáci*“, „... *v duchu stále žijeme jako před rokem 1989 a snaží se nás předělat*“, „*Čechy jsou velká rodina*“. Někteří však již přisoudili nazírání Američanů postojový posun „*po rozdělení Evropy se na nás dívají jako na hranici mezi východem a západem – ta je na česko-slovenské hranici*“.

Další skupina respondentů se vyjádřila obecně v tom smyslu, že pohled Američanů na nás je „*špatný*“, „*šokující*“, „*hrozný*“. Zazněl ovšem i názor, že „*někteří nám nerozumí*“. Jeden student dokonce vyjádřil absurdní, ale mentalitě dospívající mládeže blízký názor, že na nás Američané nemají „*asi nijak hezký pohled, protože jsme je porazili v hokeji*“ (Zimní olympijské hry v Naganu 1998).

Je pravděpodobné, že mnohé z těchto názorů studentů byly reakcí na velmocenské prezentování USA v našich médiích (například zprávy jako „*USA mají rozhodující vliv na události v...*“, „*USA rozhodne o řešení konfliktu v...*“), které následně mohou vyvolávat pocity méněcennosti a sebedopodceňování týkající se postavení ČR vzhledem k USA. To, že mají dotázaní mladí lidé dojem, že proti USA můžeme být primitivní, zaostalou zemí, mohou také podporovat česká média zprávami typu „*V USA již zavedli, vymysleli, uvedli na trh...*“, „*Američané v průměru na osobu vydělají, utratí, spotřebují..., což je x krát více než v ČR*“ atd. Na skutečnosti nic nemění fakt, zda takovéto zprávy jsou či nejsou pravdivé a objektivní – často jde pouze o způsob jejich prezentace. Ke všem odpovědím v bodech 1 a 2 je nutno podotknout, že ať již se respondenti domnívali, že nás Američané vidí pozitivně či spíše negativně, všichni automaticky předpokládali, že Američané o nás vědí, mají o nás nějaké znalosti nebo představy a utvořili si na nás určitý názor.

3) Naproti tomu určitá část respondentů vyslovila přesvědčení, že Američané o ČR a české společnosti **mnoho nevědí** – „*nejsou informováni, kde leží (ČR) a neví, že existujeme*“. Výjimečně zaznělo i stanovisko „*dvě třetiny by zařadily ČR podle názvu na Náhorní Karabach, popřípadě by neviděli rozdíl mezi Čechem a Čechencem*“. Domnívám se, že tyto názory byly zčásti způsobeny velice rozšířeným stereotypem o tom, že průměrný občan Spojených států není velkým znalcem geografie, zčásti skutečností, že ČR je oproti USA opravdu malým, politicky relativně nevýznamným státem

ve vzdálené Evropě. Malý počet respondentů se naopak domnívá, že Američané „si asi začínají uvědomovat, že jsme“, že „vědí, kde leží náš stát“. Vyskytly se i vzájemně si odporující názory, že Američané „hledají, co kde mohou využít ve svůj prospěch“ a „snaží se nám pomoci v ekonomické oblasti“. Oba tyto názory mohou být podloženy konkrétními příklady, které nejspíše respondentům zprostředkovala česká média. Svědčí to také o tom, že dotázaní studenti pokládají ČR za zemi v určitém stádiu vývoje, čehož mohou Američané a) zneužívat, b) využívat k dobré prezentaci své země a svého národa například při již zmiňované ekonomické pomoci.

4) Část dotázaných studentů vyjádřila spíše **obecně formulované vize**: vize obsahující určité naděje, ale i skrytou kritiku těch druhých – „doufám, že podobně jako můj pohled na Američany“, „asi jako (otrávený) pohled nás na Američany“, „když už sem jeli, tak se na Čechy dívají na takové, jací jsou“, „myslím, že posuzují jednotlivce – člověka, ne společnost, někdo je špatný, někdo dobrý“. Tento posledně jmenovaný názor již odmítá paušální hodnocení národa nebo společnosti a toto stanovisko připisuje jako postoj typický občanům USA. Obdobný význam má i lakonické hodnocení: „asi jim připadáme normální, jinak by sem nejezdili“. Trochu zvláštní odpovědí je tato: „myslí, že několik lidí neumí ani anglicky, přitom oni taky neumí česky, tak ať jsou zticha“.

5) Této kategorii dominuje odpověď „nevím“, „nedokážu si to představit“ (celkem 14x). Několik respondentů neodpovědělo vůbec, jeden vyjádřil přesvědčení, že toto je „neglobalizovatelná otázka“ a jeden (trochu pesimisticky) podotkl: „myslím, že nad tím neuvažují“.

Odpovědi studentů na otázku jak se Američané dívají na Čechy a českou společnost byly velice různorodé. Dotázaní studenti tří pražských škol si nevytvořili sevířenější názor o pohledu občanů USA na naši společnost. Názory studentů jednotlivých sledovaných škol se navzájem nerozlišily a nepodařilo se mi prokázat ani rozdílná stanoviska mladých mužů a žen.

Do we know what Americans think of us?

Jana Krbličová

The author presents the results of the question How do you think Americans see Czechs and Czech society? The question was asked within a broadly conceived survey focusing on the view held by Czech students about U. S. nationals. It was conducted at three Prague secondary schools between 1998 and 1999. The questionnaire included 28 questions.

The asked question How do you think Americans see Czechs and Czech society? reflected not only the ideas of Czech students, but also showed what students think of their own society. The idea about the Americans' view had four alternatives. There was an antipode of a belief in negative and positive views of Americans about Czech society. A bigger group said that Americans regard the Czech Republic as an underdeveloped, backward and primitive country. But there were also views saying that Americans are absolutely tolerant as they assess individuals, not nations or countries. Basically, there was the prevailing view that the Czech Republic is a country unknown for Americans, and Czechs a nation virtually non-existent for them.